

et grijpen.
ad aangestoken,
„Amsterdamsche
erscheen, daarin
percentage vorm
Maar als ik mij
et totaal aantal
er het kerkelijk

den.

ing van Amster
mij bericht, dat
an de Vrije Uni

orgel onderzocht
paratie weer in
gelijk bij schrift
van uitvoering

er wel geen
zijn en even
met het orgel

HEPP.

Pater
vrijwel zonder
en paar heldere
handen aan het
rend. Het waren
tijd hadden zij
een kleine spoor
ij in staat waren
oder zeer voor
de Erie-railroad
rk naar Paterson

landers herhaalt
dier cindeloze
alige landgenoe
ehoorland niet
eerste inwelijke
chaamt er zich
id bij hier aan
te wijzen, hoe
heeft gebracht,
kunnen mede
rdieuen. Ik kan
migratie uit ons
als uitgesloten
een toelating
zich voor te
loeding die jaren
mag gerust op
men lang nog
atie hoop ik aan
zonderlijk hoofd

noch grootisch
aar dadelijk als
een aanzienlijke
entra zijn in den
rendeels houten
de felle zonnes
felen mee wor
regen en wind
stenen er tegen
sens moeite om
kleur van de
ur de stad bijna
en, hoe lang de
meent.
oral „Polakken“
se overigen zijn
in daar verraad
woonwijken ge
nische steden en
ze wat te veel
wel onderhouden
n zijn gepuult
omgeven, doen
eenen sidewalk
trottoirs) dragen
de onliggende
Park vindt men
villa's. Vandaar
uitzicht op de
langer men dan
s te meer slij
ik uit.

zoo zou toch
er ten deel viel
eten. In genoem
trum maakte ik
meerde kerkelij
men vaak, dat
men, zij spoedig
afleggen en tot
tisme vervallen
aden, welke in
erlijk wil ik ver
llen. In Paterson
d. En die werd
igd. Ik ben dan
is veel dorp
e veel strijd om
e houden. Wel
or de toekomst
heden is moge

In Paterson woen heel wat Nederlanders van ori
gine. Velen die in New-York aankomen, beschikken
niet over genoeg reisgeld om verder het binnenland
in te trekken. Zij slaan hun tenten dan licht in het
grijze Paterson op. Daar kunnen zij met hun taal
terecht. Eigenlijk draagt Paterson op dit oogenblik nog
meer een Hollandsch karakter dan Michigan. In sommige
kerken wordt nog enkel in het Hollandsch gepreekt.
En hoewel de diep ingrijpende taalkwestie: Neder
landsch-Engelsch ook daar de kerken van Gereformeerde
konfessie niet onberoerd laat, heeft ze nog niet die
afmetingen aangenomen, als elders wel het geval is.

Den dag na mijn aankomst hield ik mijn eerste preek
te Midland Park bij Paterson. Een aardig gezicht, dat
autopark achter de kerk! Later zou ik daaraan wel
wennen, maar het eerste gezicht had voor mij iets
verrassends. Een bloeiende gemeente! In Paterson zijn
er meerdere kerkgebouwen zoowel van de „Dutch Re
formed“, welke in het vervolg door mij zal worden
aangeduid als de „Gereformeerde Kerk“, als van de
„Christian Reformed Church“, welke ik zal noemen
met haar oorspronkelijke naam van „Christelijke Ge
reformeerde Kerk“. In Passaic eveneens. Van mijn
preken en lezingen zal ik niet uitvoerig vertellen.
Er zelfs gewoonlyk over zwijgen. Want 't is er mij
niet om te doen verslag uit te brengen van wat ik al
zoo in Amerika heb verricht, maar wat notities te
maken over wat ik er waarnam.

Ook zal ik mij, hoewel noode, eraan moeten spanen
om de namen te noemen van hen, wien ik bijzonderen
dank verschuldigd ben. Dat zou niet doenlijk zijn.
Allicht zou ik iemand vergeeten en dat zou mij dubbel
spijten. Alleen zij het mij vergund hier de verzekering
te geven, dat hun ongemeene vriendelijkheid steeds
bij mij in aandenken blijft.

In Amerika verstaat men de kunst van recipieeren.
Men gebruikt daarvoor niet veel plichtplegingen. Fran
sche onzachtigheid moet men er niet verwachten.
Daarvoor is men te democratisch. Dat houdt echter
ook weer niet in, dat het lijne voelen wordt gemist.
Geen enkel oogenblik echter rijst bij u twijfel of men
wel meent, wat men aanbiedt of zegt. Neen, gij proeft
dadelijk de gulde oprechtheid.

Het organiseerend talent kan bij zulk een receptie
zich niet verloochenen. Den derden dag van mijn
verblijf in Amerika had men een autotoer door een schoon,
zoo niet het schoonste gedeelte van New Jersey, den
staat, waarin Paterson ligt, op het program gezet.
Met tien auto's liep de tocht langs Little Falls, Mont
clair, Eagle Rock, Singac, Mountain View, Pompton,
Oakland, Suffern, Allendale, Hobokus en Ridgewood.
Het was een rit vol aangename afwisseling. Eagle Rock
(Arendrots), waarachtiglijk zoo geheeten naar den
vorm van de rots, hoewel anderen meenen, dat vroe
ger arenden er hun nesten hadden, bood een Nebo
lik over de rijke staten van New-York en New-Jersey.
Elders gaf een mooi gevormde heuvelketen rust voor
het oog. En telkens werd van auto verwisseld om met
„the guest of honor“ (de eregast) kennis te maken.
Zeer stelde ik het op prijs, dat een predikant, die
sedurende gennimen tijd lijdende was, zich de ver
moednis van dezen tocht heeft getroost om de per
soonlijke ontmoeting niet te missen.

Des avonds mocht ik het genoegen hebben aan te
zitten aan een banquet (feestmaal), dat men mij in het
gebouw van de Y. M. C. A. (Young Men Christian
Association — Vereeniging van Christelijke Jongeman
nen) te Passaic aanbod. Daar zaten aan predikanten
en leden zoowel van de Gereformeerde als van de
Christelijke Gereformeerde Kerk. Ik had ruimschoots
gelegenheid om op te merken, hoe dicht beide kerken
bij elkander staan en hoe veel meer kracht van haar
zo uitgaan, indien zij intensiever samenwerken. Dit
evenwel terloops. Want over de kerkelijke verschillen
mag ik nu nog niet schrijven. Ik wilde wel, dat ook
anderen uit Nederland, mee de foasten, welke werden
uitgebracht, hadden kunnen beluisteren. Of dat ik kon
weergeven het geestelijke klimaat, waarin zij leefden.
De zaal was gevuld met een Calvinistische sfeer. Men
sprak er zijn groote blijdschap over uit, dat op dat
oogenblik weer het contact werd gevoeld met de Cal
vinistische broeders in Nederland. Een predikant van
de Gereformeerde Kerk hield een bezielende speech
over de hooge betekenis van de Vrije Universiteit ook
voor Amerika. Er werd met alle kracht op aangedrongen,
dat toch de band tusschen de Gereformeerden in
Amerika en Nederland nauwer zou worden aangehaald.
Heerlijke muziek toch, die gespiegelde Calvinistische
taal, 't zij ze in 't Engelsch of in 't Hollandsch wordt
gesproken!

Het „Ai, ziet, hoe goed, hoe lieflijk 't is“ werd niet
wegens onthouden wijding aan dezen avond aangelijmd,
maar drong zich vanzelf naar de lippen.

En dit, met wat ik beide vorige dagen ondervond,
maakte mijn entree in Amerika tot een „blijde in
komste“.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Mogelijkheid van bekeering na den dood?

J. H. H. te U. schrijft, dat hij gekweld wordt door
de vraag, wat we te denken hebben aangaande den
staat, onmiddellijk na den dood, van hen, die in dit
leven geen de minste kennis of zoo goed als geen
kennis hadden van den weg tot zaligheid, en die
derhalve niet gezegd kunnen worden het Evangelie en
den Heere Jezus Christus, dien 't verkondigt als den
enigen Middelaar en Zaligmaker, te hebben verworpen.
Vooral soder hij een gesprek had met iemand, die het
gevoelen voorstond, dat er voor dezulken na den
dood, nog prediking van het Evangelie, en derhalve
gelegenheid om te komen tot geloof en bekeering zal
zijn, weet hij niet wat hij op dit punt te gelooven
of te verwerpen heeft.

De vraag is een zeer oude. Reeds in de dagen
der Kerkvaders was ze een twistpunt.

Men moet ook wel volkomen ongevoelig zijn voor
het eeuwige wel of wee van zijn medemenschen, om

ze zich niet te stellen. En zodra we haar stellen,
is er iets in ons dat hoopt op een antwoord in
gunstigen zin. Het zijn toch niet slechts enkelen, maar
miljoenen en nog eens miljoenen, die in den loop
der eeuwen wegstierven, zonder dat ze ooit hoorden
van den eenigen Naam onder den hemel om zalig door
te worden. En de gedachte, dat al deze miljoenen bij
hun sterven wegzinken in 'teenwig verderf, zonder
ooit ofte immer althans voor de keuze geplaatst
te zijn, den Heere Jezus Christus aan te nemen
of te verwerpen — is zoo ontzettend, dat ons gevoel
er zich niet aanstands mee verzoenen kan. En het
is dan ook niet te verwonderen, dat er voor en
na ernstige Christenen en Christelijke kringen waren, die
meenden, dat zich niet anders van de liefde Gods
laaf verwachten, of voor dezulken moet na den dood de
poorte des behouds alsnog ontsloten worden.

Intusschen — en 't verheugt me dat H. dit ook
beseft — mogen we in zaken des geloofs nooit ons
gevoel laten beslissen. Wat daarin alleen beslissen
mag, is het Woord onzes Gods.

Als het gevoel hier het antwoord geven moet —
wel, dan zijn we niet tevreden met gelegenheid tot
geloof en bekeering na den dood voor wie er zonder
kennis van den weg der verlossing stierf, maar dan
eischen we, dat er tenslotte niemand verloren zal
gaan. Want voor ons gevoel is het onverzoenbaar
met Gods onmetelijke liefde, dat er één mensch ver
loren gaat.

Maar we vergeten niet, dat ons gevoel evenmin
oufelbaar is als ons verstand, en evenmin in 't goede
spoor loopt als onze wil.

Daaraan vragen we de beslissing niet in dit hoogst
ernstige vraagstuk. We vragen die alleen aan de Heilige
Schrift, als het Woord onzes Gods. En haar antwoord
is niet onzeker. Want hoe weinig ze ons ook openbaart
aangaande wat er ligt onmiddellijk achter het sterven —
hieraan is geen twijfel, of ze laat aanstands met
den dood de finale en onherroepelijke beslissing over
zaligheid of rampzaligheid intreden.

Wat de geloovige aangaat, is dit zoo duidelijk, dat
het geen betoef behoeft. En daaruit volgt reeds, zonder
meer, dat het, tenzij de Schrift ons uitdrukkelijk het
tegendeel verzekert, ook geldt voor wie zonder het
geloof in Christus sterft.

Doch de Schrift zegt het ook, als ze beuigt, dat de
mensch, de goddelooze zoowel als de rechtvaardige,
gaat naar zijn eeuwige huis. Want tusschen den weg
klien hij gaat, en het eeuwige huis waar hij uit
komt, laat ze daarbij geen afstand. De weg sluit aan
aan het huis, en al naar zijn weg was, zal ook het huis,
d.w.z. de eeuwige staat, des menschen zijn.

Hetzelfde wat we in den Brief aan de Hebrëen
lezen: „Het is den mensch gezet eenmaal te sterven en
daarna het oordeel“. Het oordeel, d.i. het beslis
sende, waarvan appel, noch berziening mogelijk is,
verbindt de Schrift hier rechtstreeks met den dood.
Ze laat tusschen die twee geen plaats voor wat ze zou
kunnen scheiden. Zoo als de mensch sterft, zoo vindt
hem het oordeel. En wat dat oordeel hem toewijst,
hetzij zaligheid, hetzij verderf — blijft eenwig zijn deel.

Op gelijke wijze verbindt de Apostel Paulus in 2
Cor. 5:10 en in Gal. 6:7 en 8, en de Apostel
Jacobus in hfdst. 5:5 van zijn brief, het eindgericht over
de goddeloozen rechtstreeks met hun leven, en laat
het oordeel bepalen door wat het leven hier op aarde
was. Er is geen enkele tekst, ook niet één, te
noemen, die een schijn van recht geeft, voor een
of meer bepaalde groepen van menschen een tus
schentoestand in te schuiven tusschen dit leven en de
eeuwige beslissing.

De eenige, die het op den klank af schijnen te doen
en waarop men zich dan ook altoos gaarne beroept,
zijn 1 Petri 3:18—20 en 1 Petri 4:6.

In deze woorden van den Apostel Petrus leest men
dan van een heengaan van Christus na zijn opstanding
uit de dooden, naar de menschen die ten tijde van
Noach hadden geleefd en in den zondvloed waren
omgekomen, om hun het Evangelie te prediken.

Maar wie deze teksten, die we hier nu niet in den
breede kunnen verklaren, in hun verband leest (onze
oude kanteekeningen bewijzen daarbij goeden dienst)
ziet gemakkelijk in, dat er hier geen schijn of schaduw
is van een prediken van Christus aan reeds gestorven
menschen, maar dat de Apostel spreekt van een pre
diken in den Heiligen Geest, door Noach, aan diens
tijdgenooten, eer de zondvloed kwam; en dat de Apo
stel deze tijdgenooten van Noach alleen „dooden“ noemt,
omdat ze op het oogenblik waarop hij schreef met
terdaad dooden waren.

Doch al stond hier wat ze er lezen willen — wat
zouden de voorstanders van de leer dat er na den dood
nog gelegenheid tot geloof en bekeering zal zijn, voor
wie hier op aarde het Evangelie niet hoorden, daarmee
dan nog gewonnen hebben? Vooreerst zou uit wat
Noachs tijdgenooten tebeurt viel nog in 't minst niet
besloten mogen worden, dat het allen, die zonder
kennis van 't Evangelie stierven, tebeurt vallen zal.
En in de tweede plaats: Noachs tijdgenooten, welke
de Schrift ons teekent als goddeloozen, die met op
geheven hand zondigden; onder wie Noach, die pre
diker der gerechtigheid, het woord Gods heeft ver
kondigd; voor wier oogen hij op Gods bevel de Arke
bouwde, kunnen kwalijk gelden als vertegenwoordigers
van hen, die in onwetendheid van den weg des behouds
leefden en stierven.

En wat die laatste, de heidenen, betreft, dat de dood
ook voor hen de onherroepelijke beslissing meebrengt,
zegt ons de Heilige Schrift zoo duidelijk en beslist mo
gelijk, in het woord des Apostels in Rom. 2:12: „Want
de heidenen, die de wet niet hebben, zullen zonder de
wet verloren gaan“.

Hoe men het ook wende of keere — voor wie de
Schrift nog eert als het Woord Gods, is er geen twijfel
aan, of naar de dood hem vindt is des menschen
eeuwige staat.

Een feit van ontroerenden ernst. Maar wie het ziet in
het licht van heel de openbaring Gods, verstaat dat,
wat ons gevoel daar ook tegen in zou willen brengen,
het zoo en niet anders zijn kan. Voor dien valt althans
alle aanstoot en ergernis er uit weg; en het valt hem
niet moeilijker hierin zijn God te aanbidden dan in

zijn soevereine beschikking over al zijn schepselen;
dan in zijn vrijmachtige verkiezing tot zaligheid; dan
in zijn oppermachtige en zeer verschillende lotsbedeeling
over personen en volken; dan in zijn verdoemelijk stellen
van heel ons menscheijk geslacht in Adam; dan in
zijn laten verlieten gaan van miljoenen die Hij, zoo het
Hem behaagde, kon behouden.

De ergernis, en het zoeken van rainte voor het
hooren van het Evangelie, voor geloof en voor bekeering
na den dood, vindt ge dan ook altoos weer bij de men
schen die van Gods soevereine beschikking over zijn
schepsel niet willen weten; die niet hooren willen van
Gods vrijmachtige uitverkiezing tot zaligheid; die de leer
der verschuld ongerijnd en godslasterlijk noemen; die
de leer der algemeene verzoening drifven; die op het
stuk van zaligworden of verloren-gaan niet het vrij
machtig welbehagen Gods, maar 's menschen eigen wil
laten beslissen; die — want dat hoort bij al deze dwa
lingen, al aanvaarden niet allen deze konsekwentie —
het er voor houden dat ten slotte Alle menschen zalig
worden.

Van de noodlottige gevolgen die de hier besproken
dwalen hebben moet voor het praktische leven, ook
en vooral voor de Zending, spreek ik nu maar niet.
Die beslissen tenslotte niet. Wel mogen ze ons dubbel
doen waken tegen deze dwaling.

Vr.

FERNHOUT.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Geen polemiek.

Er schijnen menschen te zijn, die, hoewel ze
„mannen van de pers“ zijn, geen verstand hebben
van polemiseeren. Welnu, dat is niet erg. Pole
miseeren behoeft ook niet de eerste taak van een
schrijver te zijn.

Maar het is lastig, dat er zulke menschen zijn,
zoodra ge door hen bestreden wordt.

Dan gaat het kwaad zich wreken, en komt ge
in een lastig parket.

Want dan weet ge niet, of ge te doen hebt
met iemand, die in zijn onnoozelheid even een
vergissinkje maakt, dan wel of 't iemand is, die
minder mooie dingen, tusschen de regels door,
zegt.

Het eerste is dus een soort onbeholpenheid.

Het laatste gebrek aan goede manieren en aan
christelijke levenshouding.

Welnu één van die twee gevallen moeten we
veronderstellen bij de polemiek, welke we te voeren
hadden met Ds Lingbeek van „de Gereformeerde
Kerk“. En uit den aard der liefde veronderstellen
we dan het liefst een soort „onbeholpenheid“. Im
mers eerst wordt men scherp aangevallen — zou
der dat men een nummer van de krant, waarin
men wordt aangevallen, krijgt toegestuurd. Dan
zend men een „ingezonden“ stuk — en weer krijgt
men geen bewijsnummer, waarin het stuk werd ge
plaatst. Men zegt, dat Ds Lingbeek deze minder
fijne manier verklaarde in een onderschrift in zijn
blad, maar ik heb dat niet gelezen — dus weet
ik de reden niet. „Manier“ is het in ieder geval
niet.

Maar toen ik ook een en ander zeide over de
kwestie in „De Reformatie“ kwam Ds L. weer
terug op zijn eerste stuk en op mijn ingezonden.
Weer moest ik van anderen een nummer van het
blad krijgen, om te zien, wat Ds L. deed.

Zoo kunnen we aan den gang blijven.

Maar ik dank er stichtelijk voor.

Al had ik geen andere redenen, dan nog zou ik
de polemiek beëindigen om de volgende redenen:
a. tusschen de regels door beschuldigt Ds L.
mij van een soort dubbelzinnigheid, of wilt ge,
van een soort dubbelhartigheid. Immers hij doet
alsof er min of meer opzettelijk een soort tegen
spraak door mij in mijn woorden is gebracht.

b. de juffrouw, van wie hij zijn verslag over
de bewuste vergadering heeft, sprak weer; ze ver
telde nu weer iets wat ten eenenmale onjuist is.
Het gold niet de kwestie van de leer, die Ds Ling
beek „schuwde als de pest“, wat Prof. Grosheide
opmerkte, ter vergadering, — maar een kwestie
van wetenschappelijke behandeling van de karakter
kunde. Maar dat begreep de juffrouw klaarblijkelijk
niet — en dat wordt nu ook al aangehaald als
een „bewijs“ dat de juffrouw gelijk had. Ds L.
moet deugdelijker argumenteeren.

c. ik dank er voor in naam van het gereformeed
beginsel bestreden te worden door iemand, die
primo: over hetgeen ik zeide is ingelicht door een
dame, die klaarblijkelijk niet kan hooren, veel min
der verslag geven, — die secundo: ons gerefor
meerden beschuldigt van alles en allerlei, waar
voor hij geen zweem van bewijs heeft; en die tertio,
een soort onbetrouwbaarheid insinueert tegen hem,
dien hij bestrijdt. Wanneer Ds L. weet, wat gere
formeed is, dan kan hij geen tegenstelling tusschen
mijn „ingezonden“ en mijn Reformatie-artikel ont
decken.

Ik ben bereid verder op deze kwestie in te gaan,
mits Ds L. eerst verklaart op het punt van den
doop Gods Woord en de Ger. Belijdenis
schriften als basis voor een debat te willen
nemen; en indien hij mij belooft, naar goede pers
manier, zijn bladen toe te zenden aan mijn adres,
wanneer hij over mijn opvatting handelt.

Niet enkel de H. B. S.

Naar aanleiding van ons hoofdartikel van de

laatste*) week, kreeg ik eenige brieven — meest waardeerende, zoodat ik er niet verder behoef op in te gaan, dan alleen dat ik mijn dank uitspreek voor die waardeering.

Maar er was één broeder en vriend, die zich stootte aan de uitdrukking M. O. „Het M. O. is nu eenmaal bij de orthodoxie de kop van Jut, en 't gymnasium het heilige huisje", zoo ongeveer was zijn klacht. Ik kan hem geruststellen — ik bedoelde niet de gymnasia uit te sluiten. Reeds vroeger zeide ik, dat ik, om den langen term „Voorbereidend Hooger Onderwijs" te vermijden, gemakshalve gewoonlijk zou spreken over het M. O.

Er bestaat trouwens tegenwoordig, nu (helaas!) de Hoogere Burgerschool ook voor bijna alle faculteiten opleidt (wie weet straks ook voor de juridische!) geen reden, om in onderscheiding van de H. B. S. juist van het gymnasium als van Voorber. H. O. te spreken. Laten we zoo langzamerhand maar alles samenvatten onder den term M. O.

Toekomst-ellende.

Het nieuwe voorstel inzake het aanvullingsexamen voor hen, die de H. B. S. hebben afgehoopen, en nu in de rechten willen gaan studeeren, is een stap verder op een zeer verderfelijken weg.

De eerste stap is gezet, toen de menschen van het onderwijs vergaten, wat oorspronkelijk de bedoeling van de H. B. S. was, n.l. een school, die allerlei opleiding voor de levenspraktijk kon geven, als verlengstuk van de lagere school. Men kwam zoover, dat men de menschen van de H. B. S. op de Universiteit kreeg. Daarmee verloochende men het karakter van de H. B. S. en ook het karakter van de Universiteit.

Erger werd het, toen het wetteke-Limburg het promotie-recht gaf aan de H. B. S.-ers. Maar straks wordt het nog erger.

Iemand kan, met een klein aanvullingsexamen-Latijn, van de H. B. S. in de rechten promoveeren. Maar ook: hij zal, na het kandidaats-rechten, doctoraal in de filosofie kunnen doen, en straks in dat vak promoveeren. Indien althans voor hem geen uitzondering gemaakt wordt!

Dan wordt hij doctor in de filosofie. Praktisch is dan wel voor hem het grootste deel der filosofische literatuur een gesloten boek — maar dat geeft niet: in den tijd toen de menschen nog Grieksch en Latijn verstonden, zijn er vertalingen van de werken der ouden genoeg verschenen. En straks krijgen we doctoren in de filosofie, die Plato lezen met een „pous".

Nederland heeft steeds een zeer goeden naam gehad in de wetenschappelijke wereld, maar wanneer we nog een kwart-eeuw zoo verder gaan,

*) Dit stuk stond een week over, L. te d. H. Zie intusschen het hoofdartikel van deze week.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

„Wij wilden Jezus wel zien." IV.

Wat nu de Vlaamsche litteratuur betreft, het is algemeen bekend, hoe in het land der Vlamingen de naam van Jezus Christus weer genoemd en met liefde gezegd en herzegd wordt.

Niet altijd zijn de woord-verbindingen even gewaagd, als de kopergravures van den Vlaamschen Joris Minne, die in zijn „Jezus-suite" onderwerpen aandurfde als „Jezus onder de guillotine, Jezus in 't bordel", enz. Want de litteratuur heeft meer de neiging, den Christus, als ze hem ziet, te verdroomen, dan dat ze gevaar loopt, hem al te ruw te trekken binnen den cirkel van het rauwe, werkelijke leven.

Maar ook dit proces doordiep zijn geschiedenis. Van Guido Gezelle behoeft niemand meer te hooren, dat zijn kunst den Christus draagt en van hem gedragen wordt. Met hoeveel dankbaarheid heeft Alois Walgrave kunnen schrijven, dat Guido Gezelle dichter, maar bovenal priester was; dat zijn dichterschap zijn priesterlijke bediening heeft moeten bemiddelen en dat Gezelle „ wilde doen herleven een Christen-Vlaamsche volk".¹⁾

De liefde voor Gezelle is, vooral na zijn dood ontwaakt ook bij velen, die tegenover zijn gedachtenis iets hadden goed te maken. En de geest van Gezelle is nog krachtig genoeg, om den naam van Christus te doen klinken met meer kracht, dan slechts de mythologische verbeeldingen kunnen opwekken.

„Onleugenachtig heet nog 't land
het katholieke Vlaanderen."
't Is waar, God-dank en u, is nog
ons tale een christen vrucht,
maar toch, daar zijn er die heur sap
en zoetigheid veranderen,
en smaken doen naar wrang gewas
uit heidensch-vreemde lucht.

God wekke ons op, het is nog tijd;
nog zijn wij niet gevallen
in de ergste zonde, die vergeet
den plicht van dankbaarheid.
Nog hoore ik op uw zielegalen
er honderden weerschallen,
en nog en heeft uw invloed niet
zijn laatste woord gezegd.

Uw Vlaanderen wil nog blijven wat
het was: de vrije streke,
het Land, waar levend, Christus heerscht
door liefde en zacht geweld....²⁾

dan houden we alleen maar over mannen, die in de exacte vakken zich een naam verwerven.

En wanneer de laatste Nederlander, die nog Grieksch leerde, zal zijn gestorven, dan zal men een werk uitgeven — het zooveelste onderdeel van een historie van het wetenschappelijk leven in Nederland. Dat werk zal heeten „van Minister De Visser tot den laatste der Mohicanen".

De literarische faculteit heeft dan geen studenten meer in de Oude Talen. Want het geeft dan geen levensbestaan meer, deze vakken te studeeren, wijl ze niet meer worden gedoceerd.

Immers alleen theologen zijn dan nog zoo onderwetsch Grieksch en Latijn noodig te hebben. Misschien is er tegen dien tijd wel een alleszins betrouwbare vertaling van alle werken van oude theologen, die nog beteekenis hebben — benevens van den Bijbel. En dan hebben zij ook geen oude talen meer noodig.

Of deze vakken worden dan nog alleen door dominees, met den titel van lector, onderwezen aan theologische voorbereidende scholen. Natuurlijk dan ook weer alleen bij de gereformeerden en enkele dergelijke „groepen". Want godsdienst-geschiedenis is zonder oude talen ook wel te leeren.

Over honderd jaar zullen jeugdige gelieven een nieuw geheimschrift hebben uitgevonden, dat over alle scholen zich wonder-snel verbreidt. Het zal zijn een woord-combinatie van zeer vreemde letters. Alle inspecteurs van het onderwijs zullen er bij geroepen worden, en alle mogelijke politie-autoriteiten zullen hun best doen. Niemand zal kunnen uitmaken, wat de jongelui, ongestraft, heimelijk samen zweeren.

Tot er één jongeling door de mand valt, en vertelt, dat het letters zijn uit een vreemde taal, die hij in een boek, dat hij zijn vader op zolder ligt, overschreef. Men zal dat boek zien, en ontdekken, dat de jeugdige deugneten Nederlandsch schrijven met Grieksch letters — evenals de staten van Holland vroeger het oud-Friesch met dergelijke letters in hun geheimschrift weergaven.

Dan zal men een dominee roepen om te getuigen, dat het vreemde inderdaad Grieksch is. En hij zal constateeren, dat hij Grieksch ziet, maar Nederlandsch leest.

En dan zal er een paedagoog opstaan, die verklaart, dat het tijd wordt de jonge menschen weer Grieksch te leeren.

Ze zijn er immers „zelf-werkzaam" mee geworden!

J. WATERINK.

Zoo heeft de eerbied bij Gezelle's graf uitgezien naar de komst der discipelen, leerlingen, niet alleen van den dichter, maar ook van den priester, den Christus-zegger.

De discipelen nu zijn gekomen; om zijn graf reeds stonden ze; al waren ze dan ook discipelen slechts. „Discipelen" immers zijn de eeuwen door zij genaamd, die wilden leeren, ook al waren ze ontrouw aan de gedachte van den meester.

Er zijn er, die tegenover den schijn van een carnavals-tijd over het Vlaamsche land zien komen de adventsdagen van de kerstvreugde der nieuwe geboorte. En, als men die twee onderscheiden mag, dan is de politieke ontwikkeling der dingen minder dan de litteraire in staat, dezen droom te wekken en zijn uitlegging te geven.³⁾

Er zijn er gelukkig in Vlaanderenland nog velen, voor wie de Christus meer is dan de gekruiste Druivel, zooals Benedikt Sernels, de magere, blozende mijn-heer Pastoor van Felix Timmermans hem ziet.⁴⁾ Want de historische Jezus wordt ook in Vlaanderen nog gekend, al heeft de aesthetische beelding ook zijn naaktheid willen kleeden met een gewaad, dat, zeer vaak, zijn wezenlijkheid bedekt en verdoet in valschen schijn.

Enkele namen van de meest bekenden mogen hier volgen.

Een is vooreerst Albrecht Rodenbach, die, ondanks zijn vroegtijdigen dood, toch heel veel betekend heeft voor de zoogenaamde Blauwvoetij.⁵⁾ de beweging, die tegen de verfransching van West-Vlaanderen zich heeft te weer gesteld (1856—1880). Hoe heeft hij Vlaanderen en zijn geloof willen beschermen tegen den geest van den vreemde (voor hem zijn de vreemden „Geuzen"):

Mijn God, indien het werk der Geuzen lukken moet,
— wij weten door wiens schuld — indien die bonte

[stoot]
verkochte schrijvelaars en gierige democraten
in wier beoedelde hand wij 't kampen moeten laten
voor 't lieve Vlaanderen, hun Vlaanderen,

[t monsterbeeld]
uit hun Voltairegeest — hoe Vlaamsch niet
[waar? — geteeld,
met leugen en bedrog, in onze onteerde gouden,
op 't puin van al dat Vlaamsch is nog eens moeten
[bouwen.

verdelg ons, o mijn God!

Hier is Roomsche gedachte. In Bilderdijsche heftigheid en bewegendheid uit zij zich. Maar Gezelle heeft hem dan toch de gedachte geleerd:

Te midden van die jonge Vlaamsche zonen
stond dan een priester (Gezelle) en hij sprak en zong,
zong 't lied van Vlaanderen in die oude tonen,
zong, en zijn lied in d'berten drong.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

— Een figuur slaan?

Er komt al meer tekening in de oppositie tegen het subsidiëren van de Olympische Spelen.

Een deel van de Roomsche pers schaaft zich ook daarbij.

Zelfs de socialistische „Voorwaarts" sluit er zich bij aan en durft daarin van „Het Volk" af te wijken.

Het voornaamste argument, wat ter verdediging van dit wetsontwerp wordt bijgebracht, is wel dit: dat Nederland door deze subsidie te verwerpen voor de oogen van heel de wereld een figuur zal slaan.

Toch munt dat argument niet uit door kracht. De eenige, die een figuur zou kunnen slaan, is minister De Visser, omdat hij voor een paar jaar tot tweemaal toe deze subsidie toezegde.

Maar het boekkleed zou ook dezen man niet ontsieren en hem het verloren respect doen herwinnen.

Door deze subsidiëering te weigeren zou ons land juist aan de andere volkeren toonen, dat het ons met de bezuiniging hooge ernst is.

Wij, die er in vergelijking met onze naburen nog financieel gunstig voorstaan, zouden daardoor een welsprekend voorbeeld geven.

Ons krediet op de wereldmarkt kan daardoor slechts rijzen.

Doch ook zouden wij een goed figuur in moreelen zin maken.

Het zou ons land tot eere strekken, dat het, waar het van de Olympische Spelen onzedelijkheid en Zondagsontheiliging vreest, onvoorwaardelijk voor de gunst bedankte om deze Sportfeesten hier te houden.

En dat die vrees niet geheel ongegrond is, bleek uit een publikatie van het Nederlandsch Olympische Spelen-Comité.

Dit toch blies hoog van den toren, dat het voor onze godsdienstige gevoelens wel respect had, maar ze niet kon ontzien.

(Een goedkoop respect!)

Alleen zou het bij wijze van concessie de Olympische Spelen des Zondags in de morgenuren doen stilstaan.

Alsof men ons daarmee koopen kon.

Alsof wij tot marchandeeren bereid waren.

Alsof het des Zondags slechts van 9—12 of van 9—2 de dag des Heeren is en niet de gansche dag?

— Een miljoen en een half miljoen.

Ook omtrent een andere zaak bestaat onrust bij ons volk.

Velen moeten zich door de bezuiniging geldelijke offers getroosten.

Rodenbach is geworden tot een dichter der confessorische trouw (al is de twijfel nooit uit zijn ziel geweken):

Wierookwalm en orgelklang,
stille bede en kinderzang
smelten in harmonisch stijgen
't midden een godvruchtig zwijgen,
en eenvoudig wordt aanhoord
Gods eenvoudig Woord.

Zijn strijd voor de vlaamsche beweging is dan ook een bewust stutten willen van het kruis van Christus:

Drinken we al ons minnen samen;
Minne van ons Vlaanderenland,
van ons vaders, de oude Vlamin,
en van onzen gildeband,
van den Klauwaart, van den Blauwvoet,
van 't voorspelde zeegedruisch,
van hetgeen des klauwaarts klauw hoedt,
't lieve dierbaar Christi kruis.⁶⁾

Verwant aan die van Rodenbach is ook de kunst van Victor de la Montagne (1854—1915). Maar zijn werk is gebleven beneden de mogelijkheden van zijn aanleg, en ook waar die aanleg zich vrij kan openbaren, is zijn religieuze woord niet veel verder gekomen dan de zachte intimiteit van de „stemming", die zich door een motief van „religie" laat dragen:

Het Angelus klept in de verte
in tonen zilverhel,
Grootmoeder knielt op den drempel,
de kinderen stafen hun spel.
Grootmoeder bidt: „Onze Vader",...
De kinderen zeggen 't heur na: —
Een zonnestraal zijdt door het loover,
een lichtstraal van Godes genâ.

De stemming zou wel dezelfde geweest zijn, als Grootmoeder een ander formuliergebed had gezegd, devootlijk opgedragen aan welken god ook.

Sterker dan De Montagne is reeds Pol de Mont (geb. 1857). Temidden van zijn zinnelijke onstuimigheden is „Zomerblommen"⁷⁾ staat een christelijk vers: „Blauw Meinacht" en een kerstverhaal: „Wat Seppe de Calum aan de Uzer zag". Ook zijn religieuze besef wordt evenwel niet persoonlijk, niet beweeglijk.

Leeuwrik, zoo nietig klein,
wie gaf uw stem,
wie uwen gorgolag
die kracht en kleem?

Maar op die vraag geeft hij zelf het antwoord niet, wanneer hij vervolgens vraagt:

Nuttige subsidie
En na
Spelen wa
van Buite
verschafte
Verschi
geuit.

Oa. dan
tementsge
ruimte ge
Ook he
malige h
afdeeling
kleiner lo
ambtswa
Het i
licht opgr

Wil de
den, dan
maken, d
is en volk

Wij ho
in een tij
lige slage
alleen be
neer zij

Hierme
deel uit.

Maar w
volk erve
en niet

— Zomer

Er beh
om zich
het beho

Het ka
onze par
dan toch
van den

De hui
lijk een

Die u
achter zi

Onze p
land moe

Daaron
ficus de j

Het be
ons tege

Al heb
ljve de v

zullen on
zwaren,

ingebrach

Ook ha

En ten
ook niet:

Maar w
naar pers
keer met
Prosper v
vaak niet
theisme;
veel kunn
hem noer
sche trad
kristelijke
geschake
ze nooit
niet aan
christe
nachts ge
gemakkelij
spoedig al
belijde

Tuen zwa

alleen de

niet zelfs
daar ook

Plots raak

nog 't go
wyl 't br
en bloed

En 'k we
uit eigen
Hij leed

En dorst
ik hoopte

der wroe

Zoo ter
christende
pantheism